Saija Stenbacka
Varsinais-Suomen Sairaanhoitopiiri
7.4.2021

Ruotsinkielisen henkilökunnan saatavuus ja koulutustarpeet; henkilöstövaikutukset

Varsinais-Suomen Sairaanhoitopiiri ja kielidemografia Varsinais-Suomessa

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri (VSSHP) on julkisesti omistettu kuntayhtymä, joka tuottaa erikoissairaanhoidon palveluja omistamissaan sairaaloissa:

- Halikon sairaala
- Turunmaan sairaala
- Tyks Kantasairaala
- Tyks Kirurginen sairaala
- Tyks Loimaan sairaala
- Tyks Raision sairaala
- Tyks Salon sairaala
- Tyks Vakka-Suomen sairaala (Uusikaupunki).

Tyksin laboratoriolla on noin 30 toimipaikkaa, ja asiakas voi itse valita, missä hän käy antamassa näytteensä. Myös psykiatrialla on poliklinikoita ja muita toimipaikkoja useilla paikkakunnilla.

Sairaanhoitopiiri tarjoaa kattavat erikoissairaanhoidon palvelut oman maakuntansa asukkaille. Lisäksi se huolehtii yliopistosairaalatasoisten palvelujen saatavuudesta Satakunnan ja Vaasan sairaanhoitopiireissä, jotka kuuluvat Tyksin erityisvastuualueeseen.

Tyksiin tulee vaativaa erikoissairaanhoitoa tarvitsevia potilaita myös muualta Suomesta.

VSSHP koostuu 28 jäsenkunnasta, joissa elää runsaat 470 000 asukasta. Koska sairaanhoitopiiri on julkinen organisaatio, potilaat maksavat vain pienen osan saamistaan hoitopalveluista. Pääosan hoitokustannuksista maksavat potilaiden kotikunnat verovaroilla, joita ne keräävät asukkailtaan.

Sairaanhoitopiirin palveluja käyttää yli 200 000 henkilöä vuodessa.

Kiireellistä hoitoa tarvitsevat potilaat pääsevät sairaalahoitoon heti päivystysten kautta. Muutoin potilaat tulevat tutkimuksiin ja hoitoihin lääkärin lähetteellä.

Sairaanhoitopiirin sairaaloihin ja muihin toimipaikkoihin tulee potilaita terveyskeskuksista, työterveyspalveluista, yksityislääkäreiltä, sairaanhoitopiirin omilta klinikoilta sekä valtion ja vakuutusyhtiöiden lähettäminä.

Tyksin sairaaloita käytetään myös opetukseen, työharjoitteluun ja tieteelliseen tutkimukseen.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri on kaksikielinen sairaanhoitopiiri

Varsinais-Suomen kunnat voidaan jakaa 5 erilliseen klusteriin. Taulukossa 1 on tarkasteltu näiden klusteroitujen rymittymien ruotsinkielisten osuutta koko väestöön 2020.

Klusteri	ruotsinkielisten osuus
Klusteri 1 Turku	5,5%
Klusteri 2 (Raisio+Rusko+Loimaa+Pöytyä+Oripää+Koski+Marttila+Aura)	0,8%
Klusteri 3 (Naantali+Masku+Mynämäki+Nousiainen+Uusikaupunki+Kustavi+Taivassalo+Laitila+Vehmaa +Pyhäranta)	0,8%
Klusteri 4 (Kaarina, Lieto, Paimio, Sauvo)	2,9%
Klusteri 5 (Salo+ Somero)	1,1%

Varsinais-Suomen alueella suurimmat ruotsinkieliset kunnat/kaupungit ovat Turku, Parainen ja Kemiö. Taulukossa 2 näkyy ruotsinkielisten osuuden kehitys vuosina 1990-2018 näillä alueilla.

kunta/kaupunki	ruotsinkielisten osuus 2018	muutos % 1990-2018
Turku	5,4%	+28%
Parainen	55,2%	-15%
Kemiö	68,5%	-27%
koko Varsinais-Suomi		-4%

Taulukko 2: DEN SVENSKSPRÅKIGA BEFOLKNINGENi Finland 1990–2040; Jan Saarela

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin asiakaskunnasta suurin osa tulee Turusta, jossa väestöstä n. 6% on ruotsinkielisiä. Tästä asiakaskunnasta yli 90% on vahvasti kaksikielisiä (suomi-ruotsi) ja asiointi tapahtuu joko ruotsiksi tai suomeksi. Ilmiö, jossa suurimmissa kaupungeissa asuva suomenruotsalainen väestö asioi valtaosin suomeksi, on nähtävissä myös meillä. Näin ollen asiakaskunnastamme puhtaasti ruotsinkielisiä, joille palvelu pystytään hoitamaan vain ruotsinkielellä, on 6%a pienempi.

Ruotsinkielisen väestön erikoissairaanhoidon järjestämiseksi ja ruotsinkielisen terveydenhuoltokoulutuksen kehittämiseksi ja yhteensovittamiseksi sairaanhoitopiirissä on kielellisen vähemmistön lautakunta. Sairaanhoitopiirin hallitus on 31.8.2010 § 116 hyväksynyt kieliohjelman pohjaksi sille, miten vähemmistökielen palveluiden tulee toimia ja miten niitä tulee kehittää sairaanhoitopiirissä. Kieliohjelman käyttöönottamiseksi on tehty erillinen jalkauttamissuunnitelma. Lisäksi on laadittu yleiskirje kielilain vaatimuksista palvelutoiminnassa ja hallinnossa.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri palvelee erityisvastuualueenaan (Erva) Satakunnan, Vaasan sairaanhoitopiirejä sekä Ahvenanmaan maakuntaa. Erityisesti Vaasan sairaanhoitopiirin sekä Ahvenanmaan maakunnan osalta ruotsinkielisen hoidon tarve lisää ruotsinkielisten palveluiden kokonaistarvetta, johon kykenemme hyvin vastaamaan myös tulevaisuudessa.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoalueen koulutus ja tarpeet Varsinais-Suomen alueella palvelemassa VSSHPn ruotsinkielistä väestöä

Yliopistosairaanhoitopiirinä VSSHPn houkuttelee työvoimaa myös vahvasti myös muualta kuin Varsinais-Suomen alueelta. Hoito- ja lääkärialueiden koulutuksessa on huomioitu ruotsinkielen opetus, mutta käytännön tuntuma on, ettei koulutus riitä antamaan riittäviä valmiuksia vain ruotsia puhuvan väestönosan palveluun riittävästi. Tämän vuoksi sairaanhoitopiiri tuottaa ruotsinkielen koulutusta oman henkilöstön kielitaidon kohentamiseksi sekä ylläpitämiseksi.

Taulukossa 3 näkyy äidinkielenään suomea, ruotsia ja muuta kieltä puhuvien osuus.

Äidinkieli	Määrä / Henkilönumero
Suomi	7875
Muu	149
Ruotsi	131
Kaikki yhteensä	**8155**

Taulukko 3: äidinkielen jakauma VSSHPssä.

Mikäli henkilö tarvitsee työssään ruotsinkieltä ja hän sitä aktiivisesti käyttää, maksetaan henkilölle ns. kielenkäyttölisää. Vuonna 2020 VSSHPssä maksettiin kielenkäyttölisää 830 henkilölle. Kielilisästä 78% kohdistuu hoitohenkilöstölle, 16% lääkäreille, 3% akateemisille, 2% hallinnon ja huollon henkilöstölle ja 1% tutkijoille sekä projektityöntekijöille. Tässä kohdin on huomattava, että osassa VSSHPn työtehtäviä ei ruotsinkieli ole tarvittavaa.

Henkilöstöosasto järjestää yleistä ruotsinkielen koululutusta koko henkilöstölleen turvatakseen riittävän ruotsinkielen taidon sitä vaativissa tehtävissä. Taulukossa 4 on nähtävissä, miten kielikoulutukseen hakeutuvien määrä on vuosien kuluessa laskenut. Vuosi 2020 oli poikkeuksellinen korona-pandemian vuoksi, joten sitä ei ole mielekästä ottaa mukaan tarkasteluun.

	Opintoryhmiä	Oppitunteja	Kursseille osallistujia yhteensä
2017	37	428	253
2018	25	314	224
2019	15	172	148
2020	6	72	49

Taulukko 4: Vuoden 2020 aikana järjestettiin tavallista vähemmän myös ruotsin kielikoulutusta, sillä kasvokkain tapahtuva pienryhmäopetus peruttiin pääosin kevään osalta. Syksyllä kielikoulutusta järjestettiin osana Hallå-hanketta, jonka turvin voitiin järjestää kursseja myös matalimmille lähtötasoille.

Ruotsin kieltä taitavan henkilöstön rekrytointi

Tarkasteltaessa eri aloittain riittävän ruotsinkielisen henkilöstön saatavuutta nähdään selkeästi kaksi erottuvaa seikkaa. Varsinais-Suomen alueella järjestetään mm. psykologien ja farmaseuttien koulutusta ja näiden alojen osalta, on keskimääräistä helpompaa saada rekrytoitua ruotsinkielistä henkilöstä. Vastaavasti suurimmat ongelmat näkyvät alueilla, joissa myös suomenkielisen henkilöstön saanti on keskimääräistä vaikeampaa. Tämänkaltaisia aloja ovat mm. puheterapia ja psykoterapia. Omissa tarkasteluissa ei ole nähty tässä olevan äidinkielestä johtuvia eroja.

Päivittäisessä toiminnassa saatujen asiakaspalautteiden (asiakasraati) perusteella suurimmat haasteet saada ruotsinkielistä palvelua koetaan akutologian sekä psykiatrian alueilla. Näillä alueilla myös tertiääripalveuiden saanti on haastavaa. Pystymme kuitenkin takaamaan ruotsinkielisen palvelun pienellä vasteajalla. Tarkasteltaessa kerättyä asiakaspalautetta ja siellä erityisesti kohtaa, jossa kysytään saadun hoito-ohjeen ymmärrettävyyttä, on trendi positiivinen.

Peruskoulutukseen – sekä lääkärit, hoitajat että terapeutit – lisättävä ruotsinkielen koulutus, parantaisi huomattavasti kaikkien sairaanhoitopiirien ei vain Varsinais-Suomen kykyä palvella asiakkaitaan myös ruotsinkielellä ja samalla vähentäisi tarvetta työnantajan tarjoamaan kielikoulutukseen, joka kuitenkin on yleinen.

Tulevaisuuden fokusalueet VSSHPssä ruotsinkielisen palvelun tuottamisen takaamiseen

Henkilöstön riittävyys sote-alueella näkyy jo tällä hetkellä konkreettisesti koko valtakunnassa. Hoitajapula sekä joidenkin erityisalojen osaaminen ovat koko valtakunnassa ohutta. Taataksemme ruotsia puhuvan henkilöstön – ei siis ruotsinkielisen

- saannin myös tulevaisuudessa sairaanhoitopiirissä, olemme tekemässä useita uudistuksia osana henkilöstöpolitiikkamme kieliohjelmassa. Ruotsinkielisten osuus koko väestöstä laskee hiljalleen ja tämän vuoksi on epärealistista pyrkiä takaamaan riittävän sote-henkilöstön saatavuus käyttämällä vain ruotsia äidinkielenään puhuvaa väestöä. Tämänkaltainen lähestyminen vaarantaisi riittävän hoidon laaja-alaisuuden sekä osaajien moninaisuuden kattamaan kaikki tarvittavat palvelualueet.

Keskeiset uudistukset uudessa kieliohjelmassamme ovat mm. luoda nykyistä selkeämpi struktuuri tarvittavalle ruotsinkielen tarpeelle jo rekrytointi vaiheessa. Samalla vahvistamme yleistä palveluosaamista luomalla ns. kielilähettiläiden roolin sairaanhoitopiiriin, jonka avulla saamme ruotsinkieltä näkyvämmäksi sekä rohkaisemme ja kannustamme muuta kuin ruotsia äidinkielenään puhuvia osallistumaan työnantajan tarjoamaan ruotsinkielen koulutuksiin ja tätä kautta parantamaan valmiuksiamme tarjota entistä useammalle palvelua myös ruotsinkielellä. Tarjoamme kielikoulutuksen lisäksi myös työnkiertoa ruotsinkielisille alueille, aktivoimaan sekä parantamaan arkiruotsia hoitotyössä.

Osana uudistettua kielipolitiikkaa olemme myös rakentamassa oikeudenmukaisen ja yhtenäisen mallin kompensoida ruotsia työssään käyttäviä henkilöitä organisaatiossamme sekä palveluiden, hoidon että kirjallisen materiaalin tuottamisen osalta. Rakennamme itsearviointimetodin sekä yhtenäisen arviointikriteeristön ruotsinkielen tasoille, joita voidaan sitten käyttää arvioidessa tehtäväkohtaisesti tarvittavan ruotsinkielen tason tarvetta.

Näillä keinoilla tulemme myös tulevaisuudessa takaamaan henkilöstön riittävyyden palvelemaan omalla äidinkielellään myös ruotsinkielistä väestöämme.